

DOI: <https://doi.org/10.54937/2024.9788056111024.220-224>

VÝVOJ KONCEPTU AUTORSTVÍ V DŮSLEDKU VYUŽÍVÁNÍ UMĚLÉ INTELIGENCE

Eva JANOUCHOVÁ¹

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF AUTHORSHIP AS A RESULT OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

¹ *Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta, Katedra sociálnej práce, Slovenská republika / Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Ústav sociálnych štúdií, Hradec Králové, Česká republika*

✉ Email: eva.janouchova@uhk.czeva.janouchova600@edu.ku.sk ORCID iD: [0009-0003-6041-3843](https://orcid.org/0009-0003-6041-3843)<https://orcid.org/0009-0003-6041-3843>

 Competing interests: The author declare no competing interests.

 Publisher's Note: Catholic University in Ružomberok stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations. Copyright: © 2024 by the authors.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.

 Review text in the conference proceeding: Contributions published in proceedings were reviewed by members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

ABSTRAKT

Umělá inteligence (AI) se stala revolučním nástrojem, který je schopný generovat texty, informace, obrazy a hudbu po zadání požadavků. Stále obtížnější je možné rozlišit, kdo je skutečným autorem díla, kdy AI přispívá k tvorbě obsahu. Pro zařazení otázky autorství do širšího kontextu jsou využity myšlenky prezentované v kánonickém textu Martina Heideggera a dále také teorie o autorství Rolanda Barthesa. Tito autoři jsou významní pro pochopení celkového konceptu autorství i pro stanovení teoretického rámce. Teoretický příspěvek zkoumá, jak tento vývoj ovlivňuje tradiční představu autorství, což může vést k novým právním a etickým dilematům. Záměrem je poskytnout náhled na vývoj konceptu autorství vlivem využívání umělé inteligence v kontextu současného odborného diskurzu.

Klíčová slova: *umělá inteligence, autorské právo, právo duševního vlastnictví*

ABSTRACT

Artificial Intelligence (AI) has become a revolutionary tool that is capable of generating text, information, images, and music on demand. It is becoming increasingly difficult to distinguish who is the actual author of a work when AI contributes to the creation of content. The ideas presented in Martin Heidegger's canonical text as well as Roland Barthes' theory of authorship are used to place the question of authorship in a broader context. These authors are important for understanding the overall concept of authorship and establishing a theoretical framework. This theoretical paper explores how these developments affect the traditional notion of authorship, which may lead to new legal and ethical dilemmas. The intention is to provide insight into the evolution of the concept of authorship due to the use of artificial intelligence in the context of contemporary scholarly discourse.

Keywords: *Artificial Intelligence, copyright, intellectual property law*

ÚVOD

Umělá inteligence (dále také AI z anglického Artificial Intelligence) se stala fenoménem současnosti a málokterý pojem rezonuje odbornou i laickou veřejností v takové intenzitě. AI se stala nedílnou součástí společenského i vzdělávacího prostředí jako široce dostupný nástroj pro každého, kdo má přístup na internet. Předkládaný teoretický příspěvek se zabývá vývojem konceptu autorství vlivem umělé inteligence v širším kontextu. AI se stala revolučním nástrojem, který je schopný generovat texty, informace, obrazy a hudbu po zadání požadavků. Stále obtížněji je možné rozlišit, kdo je skutečným autorem díla a kdy AI přispívá k tvorbě obsahu. Pro pochopení celkového konceptu autorství i pro stanovení teoretického rámce jsou v prezentovaném textu využity myšlenky Martina Heideggera a Rolanda Barthesa. Záměrem je poskytnout náhled na vývoj konceptu autorství vlivem využívání AI v kontextu současného odborného diskurzu a také jak tento vývoj ovlivňuje tradiční představu autorství, což může vést k novým právním a etickým dilematům.

1. CHARAKTERISTIKA UMĚLÉ INTELIGENCE

Umělá inteligence je v našem životě přítomna již několik let různými způsoby, přičemž se postupně integruje do mnoha aspektů našich životů. **Umělá inteligence** je často definována odkazem na lidské intelektuální schopnosti, které zahrnují schopnost zpracovávat informace a řešit problémy ve světle kontextových okolností [1]. Je důležité si uvědomit, že umělá inteligence je racionální systém a její „inteligence“ je odvozena z obrovského množství zpracovaných dat a složitých matematických algoritmů. Nemá kognitivní schopnosti, etické hodnoty a schopnost využívat zkušenosti. Tyto komponenty tvoří základ schopnosti AI simulovat vlastnosti lidské inteligence [2].

Jako každá technologie není umělá inteligence cílem sama o sobě, ale pouze nástrojem a rozšířením lidských schopností v ruce zkušeného uživatele. Jedna z forem v oblasti AI pro řešení široké škály úkolů a funkcí je **generativní umělá inteligence**, která využívá modely strojového učení k vytváření nového, originálního obsahu (např. obrázky, text nebo hudba) na základě vzorů a struktur naučených z existujících dat. Významným příkladem je velký jazykový model (LLM) nebo Chat GPT [3].

Tyto technologie se učí z velkého množství dat a snaží se napodobovat styl a charakteristiku původních zdrojů, aby mohla vytvořit něco nového a jedinečného. Je nutné zkoumat, zda by se mělo autorství generovaných dat přisuzovat pouze tvůrci díla nebo zda a jak zohlednit i umělou inteligenci. Tento problém je velmi aktuální, protože současný právní rámec tuto otázku zatím plně neřeší.

2. AUTORSTVÍ A AUTORSKÉ PRÁVO

Historickým příkladem přeměny pohledu společnosti v oblasti autorského práva na může být např. oblast prvotního vnímání autorského práva s nástupem fotografie, která byla předzvěstí úpadku do té doby jediného způsobu zachycení podoby v podobě portréту od malíře. Předznamenalo to přechod do nové éry, přičemž v dnešní době technologický pokrok znamená další krok vpřed. Představuje po dlouhé době skutečnou výzvu pro společnost i ve specifické oblasti umění, kde je umělá inteligence také hojně využívána.

V každém případě si technologický vývoj vyžádal právní regulaci a v mnoha zemích se vede odborný diskurz právě v kontextu určení autorských práv při využití AI. Zahraniční právní systémy nabízejí

dvě možná řešení. První z nich je, podobně jako v českém právním prostředí, **vyžadováno autorství člověka**. Tento postoj zastávají například úřady USA nebo Evropský patentový úřad, který nedávno odmítl dvě přihlášky patentu vynálezu vytvořeného AI [4]. Vyšel přitom z podobných základů jako české právo. Původcem patentu může být pouze fyzická osoba, kterou AI není, a navíc ani neoplývá právní osobností, která by jí umožnila obecně přiznat práva.

Úřad pro autorská práva, Washington DC, vydal již zhruba před rokem (16. 3. 2023) pokyny pro registraci autorských práv pro díla obsahující materiál generovaný umělou inteligencí [5]. Zde přesně definuje postup při udělování autorských práv k materiálům generovaným AI. Dospěl ke konečnému rozhodnutí, že např. román složený z textu vytvořeného člověkem při použití obrázků, které byly generovány pomocí AI Midjourney představuje autorské dílo, ale jednotlivé obrázky samy o sobě nemohou být chráněny autorským právem. Postupoval dle zavedeného postupu s odkazem na zákonné vymezení a rozhodnutí soudu, kdy autorská práva mohou chránit pouze materiál, který je produktem lidské tvořivosti. Jako precedentní lze v tomto směru uvést příklad, když autorka Kris Kashtanova neuvedla při původním žádosti na registraci její komiksové knihy „Zarva od the Dawn“, že některé obrázky generovala pomocí AI Midjourney. Úřad pro autorská práva, Washington DC, jí původně certifikaci vydal, ale poté své rozhodnutí částečně změnil [6].

České autorské právo je založeno na zásadě objektivní pravdivosti autorství [7], podle které může být autorem pouze fyzická osoba, nikoli entita, jež není člověkem. Zákon o autorském právu z. č. 121/2000 Sb. definuje autorské dílo jako:

„... dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen "dílo").

Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické [8].“

Z výše uvedené citace zákonného vymezení je zřejmé, že tvůrčí činnost autora je jedním z pojmových znaků autorského díla. Podle judikatury Soudního dvora Evropské unie musí být autorské dílo původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem [9]. O vlastní duševní výtvoř autor se jedná tehdy, pokud odráží jeho osobnost, tedy mohl-li autor při realizaci díla vyjádřit své tvůrčí schopnosti prostřednictvím rozhodnutí učiněných na základě své tvůrčí svobody [10].

Problém však nastává, pokud AI disponuje schopností strojového učení a její výtvoř není zcela předvídatelný. Tvůrčí činnost přeneseně provádí přímo umělá inteligence a člověk do tohoto procesu zasahuje minimálně, jen například prostřednictvím textových pokynů. Je patrné, že autorský zákon chrání pouze lidské výtvoř bez vyhodnocení možné míry kreativity autorského díla, které vzniklo pomocí umělé inteligence. v této souvislosti bychom mohli hovořit o krizi autorského práva, ačkoliv se objevují tendence za základě, kterých se společnost snaží apelovat na zákonodárce pro přijetí potřebných opatření pro nakládání s umělou inteligencí (viz Evropský parlament, EU AI Act: první nařízení o umělé inteligenci [11]).

Druhým přístupem je aplikace autorských zákonů objevující se například ve Spojeném království, Irsku, Novém Zélandu, Indii, či Hongkongu, které za **autora považují osobu, která provedla opatření pro vytvoření díla**. K tomuto řešení se nedávno přidala i Čína, když soud v Šen-čen přiznal autorskopravní ochranu článku vytvořenému softwarovým AI programem, respektive tvůrcům tohoto programu [12].

3. AUTORSTVÍ UMĚLECKÉHO DÍLA Z POHLEDU FILOZOFIE 20. STOLETÍ

Pro moderní pochopení umění jako dynamického a interaktivního procesu, který je neustále ve vývoji a v dialogu s okolním světem je dále předložena reflexe významného filozofa 20. století Martina Heideggera. Jeho pojetí autorství uměleckého díla přesahuje tradiční názory, protože dílo nechápe pouze jako produkt individuálního tvůrce, ale jako výsledek širšího kontextu, v němž se umělec nachází.

Zdůrazňuje, že umělecké dílo existuje jako bytost, která se "stává" a "je odhalena" ve světě, což překračuje tradiční pojetí autora jako zdroje díla. Heidegger vysvětluje, že autorství spočívá v odhalování pravdy prostřednictvím díla, přičemž autorství dále závislé na "světě", do něhož umělecké dílo vstupuje a kde je interpretováno.

Tímto způsobem Heideggerova definice autorství radikálně rozšiřuje filozofické pochopení umění a jeho tvorby. Nepřikládá důležitost pouze samotnému aktu tvorby, ale zkoumá, jak dílo komunikuje a transformuje svět [13]. Tento koncept by bylo možné aplikovat i na umělecká díla vytvořená umělou inteligencí, neboť i ona je ovlivněna společenským kontextem a je formována daty s nimiž pracuje. Pokud bychom však tento názor přijali museli bychom uznat schopnost emocionálního rozměru práce AI, který však postrádá.

Dalším vlivným filozofem a literárním teoretikem druhé poloviny 20. století je Francouz Roland Barthes se ve své knize "The Death of the Author" zabývá koncepcí autorství a zpochybňuje tradiční význam autora v interpretaci literárního díla [14]. Uvádí, že dílo by nemělo být chápáno prostřednictvím autora, ale spíše čtenáře. Autor není jediným zdrojem významu a interpretace díla. Barthes uvádí, že text existuje nezávisle na autorovi. Autor není jediným tvůrcem významu textu; význam je vytvářen čtenářem ve spojení s textem a jeho kontextem. Z toho vyplývá, že text má mnoho významů, které se mohou měnit v závislosti na jednotlivém čtenáři a kontextu. Čtenář si může vytvářet vlastní významy a interpretovat dílo. Barthesův koncept "Smrti autora" dekonstruuje tradiční paradigma interpretace literárního díla jako závislého na jednotném autorském významu [15].

Oba výše uvedení filozofové se zabývali otázkou autorství ve vztahu k uměleckému dílu a otevírají tím otázku o autorství v různých kontextech. Svým přístupem zdůrazňují složitost tohoto problému a vybízejí k pohledu, že autorství není neměnný stálý pojem, ale má naopak fluidní význam. v této souvislosti umělá inteligence odstraňuje hranice tvůrčího procesu.

DISKUZE A ZÁVĚR

Umělá inteligence se stala neodmyslitelnou součástí našeho života, ať si to reálně uvědomujeme nebo ne. Vystávají samozřejmě otázky budoucího vývoje a snaha o využívání umělé inteligence vhodným způsobem ve prospěch lidstva. s tím jsou spojeny problémy, které se snaží zohlednit jednotlivé státy ve svých právních rádech. Autoři Kolaříková & Horák shrnuli výzvy související s vývojem a použitím AI do oblastí: sociálních změn (dopad na nezaměstnanost), technických problémů (problematika energetické náročnosti a dopadů na životní prostředí), právních a etických problémů (oblast právní regulace a etiky) [16]. Zajištění adekvátní právní regulace a etických standardů je klíčové pro ochranu práv jednotlivců a udržitelného využívání technologií AI v budoucnosti, což je v prezentovaném příspěvku ukázáno na příkladu téma autorství.

Profesor Mark Coeckelbergh, autor knihy "Etika umělé inteligence", se zabývá mnoha aspekty etiky v kontextu rozvoje a používání umělé inteligence [17]. I když se nezaměřuje přímo na koncept autorství, jeho myšlenky mohou být aplikovány i na tuto problematiku. Coeckelbergh zdůrazňuje nutnost zvažovat etické aspekty již v procesu vývoje umělé inteligence. Tento přístup klade důraz na odpovědnost vývojářů a tvůrců technologií včetně uvědomění si možných dopadů jejich práce na společnost.

Autor ve své práci rovněž zkoumá etické důsledky rozhodování autonomních systémů umělé inteligence, které mají schopnost operovat bez lidské kontroly. Tato reflexe může mít důsledky i pro pochopení autorství, ve smyslu složité problematiky určení autorství. Coeckelbergh uvádí, že technologie není pouhý neutrální nástroj, ale má vliv na společnost a kulturu.

Prezentovaný příspěvek neměl ambice podat vyčerpávající výklad právních konsekvencí a technologických aspektů v oblasti AI, což ani není možné vzhledem s ohledem na rychlý vývoj v této oblasti. Je zřejmé, že autorské právo aktuálně bojuje o svou pozici na poli umělé inteligence, stejně jak tomu bylo v době rozmachu internetu, kdy se autorské právo muselo vypořádat s výzvou virtuálního světa. Snahou článku bylo spíše zdůraznit komplexnost problému na příkladu rozšiřujícího tradiční pohled na autorství předních filozofů 20. století v kontextu právního uchopení autorského práva v oblasti AI s akcentem na nezbytnost interdisciplinárního přístupu k řešení těchto otázek a nutnosti dalšího zkoumání na vědecké úrovni. Odborná veřejnost ukazuje na nutnost zvažování etických aspektů vývoje umělé inteligence i s ohledem na vývoj konceptu autorství v současnosti.

Otázkou zůstává, zda je tvorbu AI možné považovat za rozšíření lidské kreativity, která je pak schopná vytvářet nová díla, nebo nikoliv.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

- [1] GARDNER, H. (1999). *Intelligence v novém rámci: Mnohočetné inteligence pro 21. století*. - New York, NY: Základní knihy.
- [2] BRAIKI, B., AHAROUS, S., ZAKIN., & ALNAJJARG. (2020). Umělá inteligence ve výuce a metody hodnocení, *Bulletin elektrotechniky a informatiky*, roč. 9, č. 5, říjen 2020, s. 1998–2007, ISSN: 2302–9285, <https://doi.org/10.11591/eei.v9i5.1984>
- [3] Center for Teaching Innovation. (2023). *Generative Artificial Intelligence*. Cornell University. - [on-line] Available on - URL: <https://teaching.cornell.edu/generative-artificial-intelligence> [cit.: 2024-04-12]
- [4] European Patent Office. News & events. (2022). AI cannot be named as inventor on patent applications. - [on-line] Available on - URL: <https://www.epo.org/en/news-events/news/ai-cannot-be-named-inventor-patent-applications-0> [cit.: 2024-04-12]
- [5] National Archives and Records Administration, Washington DC. (2023). *Copyright Registration Guidance: Works Containing Material Generated by Artificial Intelligence*. - [on-line] Available on - URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2023/03/16/2023-05321/copyright-registration-guidance-works-containing-material-generated-by-artificial-intelligence> [cit.: 2024-04-12]
- [6] National Archives and Records Administration, Washington DC. (2023). *Copyright Registration Guidance: Works Containing Material Generated by Artificial Intelligence*. - [on-line] Available on - URL: <https://cdn.arstechnica.net/wp-content/uploads/2023/02/AI-COPYRIGHT-decision.pdf> [cit.: 2024-04-12]
- [7] TELEC, I. & TŮMA, P. *Autorský zákon: komentář. 2.* - Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-748-4.
- [8] Zákon č. 121/2000 Sb. *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)*. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, 2010-2018. - [on-line] Available on - URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121> [cit.: 2024-04-12]
- [9] Soudní dvůr EU: Rozsudek ze dne 16. července 2009, *Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening*, C-5/08, bod 34-37
- [10] Soudní dvůr EU: Rozsudek ze dne 1. prosince 2011, *Eva-Maria Painer v. Standard VerlagsGmbH a další*, C-145/10, bod 88 a 89
- [11] European Parliament. (2023). *Topics EU AI Act: first regulation on artificial intelligence*. - [on-line] Available on - URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> [cit.: 2024-04-12]
- [12] SAWERS, P. (2020). *Chinese court rules AI-written article is protected by copyright*. - [on-line] Available on - URL: <https://venturebeat.com/2020/01/10/chinese-court-rules-ai-written-article-is-protected-by-copyright/>. [cit.: 2024-04-12]
- [13] HEIDEGGER, M. & CHVATÍK, I. (2016). *Původ uměleckého díla*. - Praha: OIKOYMENH, ISBN 978-80-7298-207-3.
- [14] BARTHES, R. (1977). *Image music text*. - Glasgow: Fontana-Collins
- [15] SCHUBERTOVÁ, A. (2021). *Stávám se řečí: smrt a návrat autora v perspektivě filozofie identity*. - Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, ISBN 978-80-7671-029-0.
- [16] KOLAŘÍKOVÁ, L. & HORÁK, F. (2020). *Umělá inteligence & právo*. - Praha: Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7598-783-9.
- [17] COECKELBERGH, M. & FICOVÁ, S. (2023). *Etika umělé inteligence*. - Praha: Filosofia, ISBN 978-80-7007-746-7.